Copyright © Psychiatria i Psychoterapia

ISSN 1895-3166

Psychiatria i Psychoterapia 2011, Tom 7, Nr 4: s.15-17.

Katarzyna Klasa

RECENZJA MONOGRAFII M.BEISERT. PEDOFILIA. GENEZA I MECHANIZM POWSTAWANIA.*

Zakład Psychoterapii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie

Kierownik Zakładu: dr hab. med. Krzysztof Rutkowski

*GWP, Sopot 2011 link do Wydawnictwa: proszę kliknąć

Są książki, które wypada przeczytać i takie, których nie wypada nie przeczytać. Książka autorstwa prof. Marii Beisert pt. „Pedofilia. Geneza i mechanizm powstawania" należy do książek, które przeczytać trzeba. Pedofilia jest zjawiskiem znaczącym zarówno z punktu widzenia medycznego – jako jedno z zaburzeń preferencji seksualnych, prawnego – jako przestępstwo, jak i społecznego – z uwagi na naruszanie tabu i norm społecznych odnoszących się do relacji seksualnych osób dorosłych i dzieci.

Książka prof. Beisert powstała na bazie programu badawczego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ale przede wszystkim dzięki wieloletniemu doświadczeniu i zainteresowaniom zawodowym Autorki w obszarze seksuologii i patologii społecznej. Stanowi pierwsze w Polsce tak obszerne opracowanie na temat pedofilii, opracowanie nie tylko teoretyczne, ale co warto podkreślić, oparte również o rzetelnie przygotowany materiał badawczy. Autorka w staranny sposób dobrała grupę badaną (którą stanowiło 298 mężczyzn osadzonych w 16 zakładach karnych na terenie Polski, końcowej analizie poddane zostały wyniki 248 osób) oraz szeroki zestaw narzędzi badawczych.

Książka podzielona została na osiem rozdziałów. Dwa pierwsze, dotyczące dyskusji wokół definicji pedofilii i przeglądu teorii wyjaśniających genezę tego zaburzenia stanowią bardzo interesujące wprowadzenie teoretyczne. W rozdziale pierwszym Czytelnik może szczegółowo zapoznać się z definicjami medycznymi, w tym porównaniem kryteriów pedofilii w klasyfikacjach ICD-10 i DSM-IV, definicjami prawniczymi wraz z odniesieniem do odpowiednich przepisów prawnych oraz definicjami społecznymi. Bardzo interesujący jest podrozdział poświęcony na omówienie pedofilii w kontekście zjawisk pokrewnych: agresji i przemocy seksualnej, wykorzystania i nadużycia seksualnego, napastowania seksualnego a

także tzw. „pedofilii pozytywnej". Autorka omawia również tendencje w zakresie definiowania pedofilii, zwracając uwagę m.in. na ich poszerzanie (zwłaszcza definicji prawnych) i dyskutując możliwe konsekwencje tych zmian.

Drugi z wymienionych rozdziałów obejmuje szereg teorii genezy pedofilii. Podzielone zostały one na teorie biologiczne (jak się wydaje psychoterapeutom, zwłaszcza o podstawowym wykształceniu psychologicznym najmniej znane) odnoszące się do zaburzeń układu endokrynnego, zaburzeń chromosomalnych oraz struktury i funkcji mózgu i teorie środowiskowe, w tym psychologiczne: psychodynamiczne i uczenia się, jak również oparte na roli otoczenia społecznego: teorie funkcjonalne, chaosu społecznego i feministyczne.

W rozdziale tym znalazło się także omówienie czterech bardziej szczegółowych, zintegrowanych modeli wyjaśniających powstawanie przemocy seksualnej – czyli modeli wykraczających poza obszar wyłącznie pedofilii – czteroczynnikowego modelu Finkelhora i Araji, teorii etiologii przestępczości seksualnej Marshalla i Barbaree'go, czterostronnej teorii molestowania dziecka Halla i Hieschmana oraz modelu ścieżek molestowania seksualnego dziecka Warda i Siegerta. Uwagę szczególnie zwraca komentarz Autorki odnoszący się do ograniczeń i zarzutów stawianych tym modelom, wykorzystany przy tworzeniu własnego planu badawczego.

W kolejnym rozdziale Autorka w przejrzysty sposób przedstawia teoretyczne założenia badań własnych, postawione hipotezy badawcze oraz opis grupy, procedury i narzędzi badawczych (znalazły się one również w obszernym aneksie).

Dalsze rozdziały traktują o poszczególnych elementach założonego modelu: uwarunkowaniach biologicznych w procesie rozwoju pedofilii, znaczeniu wpływów rodzicielskich i opiekuńczych, w tym stylów przywiązania dorosłych sprawców i postaw rodzicielskich jakich doświadczyli, znaczeniu kompetencji społecznych, m.in. empatii i jej różnych wymiarów, i w końcu o znaczeniu przebiegu rozwoju seksualnego mężczyzny-sprawcy.

Każdy z wymienionych rozdziałów ma jasno określoną strukturę: rozpoczyna się przeglądem dotychczasowej wiedzy i wyników badań w danym obszarze, przy czym Autorka rzetelnie zwraca uwagę np. na liczebności grup w referowanych badaniach, a następnie przedstawia wyniki uzyskane w trakcie badań własnych wraz z ich interpretacją. Swoje rozważania prowadzi Autorka w odniesieniu do czterech wyodrębnionych wśród badanych sprawców grup: biologicznych krewnych dziecka (ojcowie, dziadkowie i bracia), sprawców pełniących wobec dziecka funkcję ojcowską (grupa ta zwiera krewnych biologicznych), osób mających stały i nieograniczony dostęp do dziecka poprzez pokrewieństwo, pełnienie obowiązków

ojcowskich lub bliskość przestrzenną (obejmującą też dwie poprzednie grupy) oraz osób obcych dziecku.

Ostatni rozdział książki poświęcony został na opis skonstruowanych na podstawie przeprowadzonych badań modeli rozwoju pedofilii rodzinnej i pozarodzinnej. Co interesujące, w ramach modelu pedofilii kazirodczej uzyskane wyniki pozwoliły na wyróżnienie trzech możliwych ścieżek jej powstawania, natomiast w odniesieniu do pedofilii pozarodzinnej – tylko jednej.

Rozważania te kończą się bardzo wartościową konkluzją dotyczącą wniosków dla projektowania i realizacji programów terapeutycznych sprawców czynów pedofilnych. Autorka zwraca uwagę na konieczność unikania bezrefleksyjnego poddawania wszystkich sprawców identycznym oddziaływaniom terapeutycznym, które to działanie może prowadzić wręcz do przeciwnych, niebezpiecznych efektów, np. w postaci lepszych umiejętności wybierania i emocjonalnego osaczania ofiar („*grooming*”).

Lektura książki „Pedofilia. Geneza i mechanizm powstawania” niewątpliwie dostarcza zarówno użytecznej klinicznie wiedzy, jak i prowokuje dalsze pytania. Wśród bardzo wielu interesujących rezultatów opisywanych badań uwagę zwraca na przykład znaczenie roli i postawy matek przyszłych sprawców czy to, że bezpieczne przywiązanie sprawców nie wyklucza pojawienia się zachowań pedofilnych. Z uwagi na formalne ograniczenia programu badawczego w recenzowanej książce nie został podjęty temat pedofilii kobiet. Ten „brak” daje się odczuć, m.in. we fragmencie dotyczącym teorii relacji z obiektem Otto Kernberga, gdzie Autorka jasno zaznacza, że omówiony będzie wyłącznie fragment teorii dotyczący zaburzeń rozwoju chłopców ponieważ przedmiotem opracowania jest pedofilia występująca wśród mężczyzn. Zainteresowanym czytelnikom pozostaje zatem sięgnięcie do wcześniejszych artykułów Autorki i oczekiwanie na bardziej szczegółowe opracowanie również tego tematu. W tym kontekście niezwykle obiecująco brzmi też zapowiedź Autorki o odrębnej publikacji, w której wykorzystane zostaną dodatkowe dane uzyskane w trakcie omawianego badania za pomocą rysunku projekcyjnego, kwestionariusza lęku przed kobietami i kwestionariusza sekretów fantazji erotycznych.

Link do Wydawnictwa http://gwp.pl/9598,pedofilia-geneza-i-mechanizm-zaburzenia.html